III.«2009 ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ» ԿԱՏԱՐՄԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԳԾՈՎ ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԻՄՆԱՐԱՐ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԾԱՆՈՒՄ

1. Վիճակագրությանը վերաբերող իրավական դաշտի բարելավում

1.1. Ի կատարումն «Պետական վիճակագրության մասին» ՀՀ օրենքի հոդված 11-ի 5 և 6 մասերով սահմանված դրույթների, ինչպես նաև հաշվի առնելով ՀՀ կառավարության 2009 թվականի հունվարի 15-ի «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2009 թվականի գործունեության միջոցառումների ծրագիրը և գերակա խնդիրները հաստատելու մասին» թիվ 40-Ն որոշման հավելված 1-ի 254-րդ կետով հաստատված պահանջները, ՀՀ ԱՎԾ կողմից մշակվել և վիճակագրական տեղեկատվության թվով 44 սպառողների (այդ թվում՝ պետական մարմիններ, գիտակրթական հաստատություններ, հասարակական միություններ, զանգվածային լրատվամիջոցներ, միջազգային կազմակերպություններ և այլն) կարծիքին էր ներկայացվել «Հայաստանի Հանրապետության 2010-2012 թվականների պետական վիճակագրական աշխատանքների եռամյա ծրագրի մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծը: Օրենքի նախագիծը միաժամանակ, զետեղվել էր ՀՀ ԱՎԾ պաշտոնական ինտերնետային կայքէջում՝ արձագանքման խնդրանքով:

«Հայաստանի Հանրապետության 2010-2012 թվականների պետական վիճակագրական աշխատանքների եռամյա ծրագիրը» ներառում է երկրի տնտեսական, ժողովրդագրական, սոցիալական և բնապահպանական իրավիճակի դիտարկման համար անհրաժեշտ վիճակագրական տեղեկատվությունը՝ հաշվի առնելով առկա ռեսուրսների սահմանափակումները, վիճակագրական տեղեկություններ տրամադրողների վրա դրվող պարտականությունների ծավալը և ծախսերի արդյունավետությունը:

ՀՀ կառավարության 2009թ. հուլիսի 23-ի նիստում օրենքի նախագիծն արժանացել է ՀՀ կառավարության հավանությանը և ներկայացվել ՀՀ Ազգային ժողով: Օրենքն ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի նոյեմբերի 17-ի նիստում (հրապարակվել է ՀՀ Պաշտոնական տեղեկագիր N 64 (730), 16.12.2009թ.):

1.2. «Պետական վիճակագրության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի հոդված 12-ի և «Մարդահամարի մասին» ՀՀ օրենքի 4, 8 և 15 հոդվածներին համապատասխան և ի կատարումն ՀՀ կառավարության 2009 թվականի հունվարի 15-ի «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2009 թվականի գործունեության միջոցառումների ծրագիրը և գերակա խնդիրները հաստատելու մասին» թիվ 40-Ն որոշման հավելված 1-ի 253-րդ կետով հաստատված պահանջների, մշակվել է «Հայաստանի Հանրապետությունում 2011 թվականի մարդահամար, 2010 թվականին փորձնական մարդահամար անցկացնելու և 2011 թվականի մարդահամարի համապետական և մարզային հանձնաժողովներ ստեղծելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշման նախագիծ, որը սահմանում է ՀՀ 2011թ. հերթական մարդահամարի և 2010թ. փորձնական մարդահամարի անցկացման ժամկետները, ինչպես նաև հաստատում է մարդահամարի նախապատրաստման և անցկացման աշխատանքներին օժանդակելու նպատակով ստեղծվող ՀՀ 2011թ. մարդահամարի համապետական, Երևան քաղաքի և մարզային հանձնաժողովների կազմերը:

Նախագիծը առաջարկությունների ու դիտողությունների է ներկայացվել վիճակագրական տեղեկատվության թվով 20 սպառողների (օգտագործողների), այդ թվում՝ պետական մարմիններ և գիտակրթական հաստատություններ:

«Հայաստանի Հանրապետությունում 2011 թվականի մարդահամար, 2010 թվականին փորձնական մարդահամար անցկացնելու և 2011 թվականի մարդահամարի համապետական և մարզային հանձնաժողովներ ստեղծելու մասին» ՀՀ կառավարությունը 2009թ. մարտի 26-ին ընդունել է թիվ 301-Ն որոշումը:

1.3. «Պետական վիճակագրության մասին» ՀՀ օրենքում ամրագրված դրույթներին համապատասխանեցման նկատառումից ելնելով, 2009թ. ընթացքում շարունակվել են մի շարք օրենսդրական և ենթաօրենսդրական ակտերում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու ուղղությամբ իրականացվող աշխատանքները: Մասնավորապես՝ կազմակերպությունների կողմից իրականացվող գործունեության տեսակների՝ Տնտեսական գործունեության տեսակների Հայաստանի դասակարգչով սահմանված գործունեության տեսակներին համապատասխանեցման, և ըստ այդմ, դասակարգչի սկզբունքների ու մոտեցումների կիրառման միասնականության ապահովման նկատառումներով պայմանավորված, ՀՀ կառավարության մի շարք որոշումներով հաստատվող՝ պետական ոչ առևտրային կազմակերպություններին և/կամ դրանց կողմից իրականացվող գործունեության տեսակներին առնչվող նախագծերում նշված (թվարկված) գործունեության տեսակները ՀՀ ԱՎԾ առաջարկությամբ խմբավորվել են համաձայն Տնտեսական գործունեության տեսակների Հայաստանի դասակարգչի:

2. Տարածքային (ռեգիոնալ) վիճակագրության զարգացում

Շարունակվել է ՀՀ ԱՎԾ աշխատակազմի մարզային գործակալությունների մեթոդաբանական կարողությունների ամրապնդման գործընթացը: Տարածքային (ռեգիոնալ) վիճակագրության արդյունավետության բարձրացման, վիճակագրության վարման միջազգային չափանիշներին իրազեկ լինելու նպատակով, մարզային գործակալությունների համար կազմակերպվել են սեմինարներ և խորհրդակցություններ:

Ուսումնասիրվել են վիճակագրական ենթատեքստով տարածքային բաժանման «Տարածքային միավորումների անվանացանկ վիճակագրության համար» (ՏՄԱ) դասակարգչի և տարածքային կտրվածքով ՀՆԱ-ի և այլ ագրեգացված ցուցանիշների հաշվարկման Եվրոստատի կողմից մշակված մեթոդաբանությունն ու երաշխավորությունները: Դրա հիման վրա «Վիճակագրության համար տարածքային միավորների Հայաստանի դասակարգչի» նախագիծը շահագրգիռ պետական կառավարման մարմիններին կարծիքի ներկայացվելուց և վերջիններիս առաջարկություններն ու դիտողությունները հաշվի առնելուց հետո հաստատվել է և երաշխավորվել կիրառության վիճակագրական նպատակներով:

Շարունակվում են ՀՀ մարզերի կտրվածքով վիճակագրական ցուցանիշների բազայի ձևավորման աշխատանքները:

ՀՀ ԱՎԾ ինտերնետային կայքի «Տարածքային վիճակագրություն» բաժնի «Հայաստան» ենթաբաժնում քարտեզային և աղյուսակային պատկերմամբ զետեղվել են ՀՀ մարզերի և ք. Երևանի 2005-2008թթ. վերաբերյալ եռալեզու (հայերեն, անգլերեն և ռուսերեն) վիճակագրական ամփոփ տեղեկատվությունը, իսկ

«Հրապարակումներ» ենթաբաժնում՝ «Հայաստանի Հանրապետության մարզերը թվերով, 2009» երկլեզու (հայերեն և անգլերեն) վիճակագրական ժողովածուն, «Ատլաս» Հայաստանի Հանրապետությունը մարզերով, 2009» վիճակագրական էլեկտրոնային հրապարակումը, ինչպես նաև 11 նոր հրապարակումներ ՀՀ յուրաքանչյուր մարզի և Երևան քաղաքի վերաբերյալ:

3. Մեթոդաբանական կարողությունների զարգացում, Նորմատիվ որոշումների գրանցում ՀՀ արդարադատության նախարարությունում

3.1. 2009թ. ընթացքում ՀՀ արդարադատության նախարարությունում որպես գերատեսչական նորմատիվ ակտ գրանցվել են ՀՀ ՎՊԽ 47 նորմատիվ որոշումներ, որոնցից՝ 35 վիճակագրական դիտարկման փաստաթղթեր ու դրանց լրացման հրահանգներ կամ դրանց փոփոխություններ ու լրացումներ (հավելված 1):

Վիճակագրական դիտարկման փաստաթղթերի առումով հարկ է նշել, որ 2008թ. ընթացքում հաստատված վիճակագրական դիտարկման փաստաթղթերը համապատասխանեցվել են նաև Տնտեսական գործունեության տեսակների Հայաստանի և Արտաղրանքի դասակարգում ըստ գործունեության տեսակների դասակարգիչներով սահմանված սկզբունքներին և մոտեցումներին: Բացի այդ, վիճակագրական տեղեկություններ տրամադրողների՝ վիճակագրական հաշվետվություններով ծանրաբեռնվածության նվազեցման նկատառումներով պայմանավորված, փոփոխվել են պետական վիճակագրական մի շարք հաշվետվությունների ներկայացման ժամկետները և պարբերականությունը:

3.2. Հաշվի առնելով «Պետական վիճակագրության մասին» ՀՀ օրենքի հոդված 13-ի մաս 8-ի, ինչպես նաև ՀՀ վիճակագրության պետական խորհրդի 2002 թվականի մայիսի 10-ի «Վարչական (տեղեկատվական) ռեգիստրների վարման և դրանցից տեղեկատվության ստացման կարգը հաստատելու մասին» թիվ 109 որոշմամբ հաստատված կարգի դրույթները, 2008թ. ընթացքում ՀՀ ՎՊԽ անհատական որոշումներով հավանություն է տրվել ՀՀ նախարարությունների և գերատեսչությունների կողմից հավաքագրվող վարչական վիճակագրական թվով 5 հաշվետվությունների (և/կամ դրանցում փոփոխություններին և լրացումներին), այդ թվում՝ ՀՀ առողջապահության նախարարության կողմից հավաքագրվող վարչական վիճակագրական 4 հաշվետվություններ (և դրանց լրացման հրահանգներ), ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության կողմից հավաքագրվող վարչական վիճակագրական 1 հաշվետվություն:

4. Մեթատվյալներ

ԱՄՀ վիճակագրական վարչությունը տարբեր երկրների վիճակագրական տեղեկատվության որակի, թափանցիկության, տվյալների համադրելիության ապահովման, միջազգային հանրությանը դրանց օգտագործման ավելի լայն հնարավորությունների ընձեռնման, կիրառվող մեթոդաբանության և դրա հետագա զարգացման ծրագրերին տեղեկացնելու նպատակով, հիմնել է Տվյալների տարածման ընդհանուր համակարգ՝ ՏՏԸՀ (1997թ. դեկտեմբեր) և Տվյալների տարածման հատուկ ստանդարտ՝ ՏՏՀՍ (1996թ. մարտ): Թվարկվածներից ՏՏԸՀ-ին Հայաստանի Հանրապետությունն անդամագրվել է դեռևս 2001թ. մարտի 29-ին:

ՀՀ ԱՎԾ, ՀՀ ֆինանսների նախարարության ու ՀՀ կենտրոնական բանկի մասնագետների կողմից իրականացված համատեղ աշխատանքների արդյունքում, 2003թ. նոյեմբերի 7-ին Հայաստանի Հանրապետությունն անդամակցեց ՏՏՀՍ-ին (դառնալով այդ ստանդարտին անդամագրվող 54-րդ երկիրը), կատարելով կարևոր քայլ՝ ուղղված երկրի վիճակագրական համակարգի համապատասխանեցմանը վիճակագրության ոլորտում միջազգային կարևոր ստանդարտներից մեկին:

ՏՏՀՍ-ն պարունակում է մշտական պահպանման խիստ պահանջներ, ինչի վերաբերյալ տեղեկատվությունը հրապարակայնորեն առկա է ԱՄՀ Ստանդարտների տարածման տեղեկագրում՝ http://dsbb.imf.org/Applications/web/dsbbhome/: Ստանդարտների տարածման տեղեկագիրը ներկայումս ներառում է համապարփակ փաստաթղթեր (մեթատվյալներ, ինչպես նաև դրանց համառոտ մեթոդաբանությունը) անգլերեն լեզվով ՏՏՀՍ-ի տվյալների կատեգորիաների մասով Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական փորձառության վերաբերյալ, որը վկայակոչում է ՀՀ ԱՎԾ կողմից վարվող Ազգային ամփոփ տվյալների էջում ներառված երկրի արդիական տվյալները՝ http://docs.armstat.am/nsdp/: ՀՀ ԱՎԾ պաշտոնական կայքէջի «Դասակարգիչներ և մեթոդաբանություն» հատվածի «Մեթատվյալներ» ենթահատվածում զետեղված են նաև մեթատվյալների հայերեն և ռուսերեն տարբերակները:

ՏՏՀՍ-ն ներառում է 21 խումբ ցուցանիշներ, որոնք ընդգրկված են իրական, դրամավարկային, ֆինանսական, արտաքին և սոցիալ-ժողովրդագրական հատվածներում: Այդ ցուցանիշների արդիականացումը իրականացվում է ամսական և եռամսյակային, իսկ մեթատվյալների և դրանց համառոտ մեթոդաբանության արդիականացումը՝ եռամսյակային կտրվածքով: Տվյալների արդիականացման ժամկետները ներկայացված են ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության կողմից վարվող նախապես տարածման օրացույցի էջում՝ http://docs.armstat.am/nsdp/arc/ :

ՏՏՀՍ-ի շրջանակում 2008թ. ապրիլի 14-ից 25-ը Հայաստան է այցելել ԱՄՀ համապատասխան առաքելության 7 մասնագետներից բաղկացած խումբ, որի նպատակն էր կազմել Հայաստանում (ՀՀ ԱՎԾ, ՀՀ ԿԲ և ՀՀ ֆինանսների նախարարություն) տվյալների վերաբերյալ Ստանդարտների և կոդերի պահպանման զեկույցը (ROSC) Տվյալների որակի գնահատման ձևաչափի (DQAF) շրջանակում: 2009թ. փետրվարի 10-ին ԱՄՀ պաշտոնական ինտերնետային կայքում (http://www.imf.org/external/np/rosc/rosc.asp) զետեղվել է Հայաստանի վերաբերյալ ԱՄՀ Ստանդարտների և կոդերի պահպանման զեկույցը, որը ներառում է տվյալների որակի գնահատման ձևաչափի օգտագործմամբ մանրամասն գնահատումը: Զեկույցը ներառում է վիճակագրական համակարգի տվյալների 6 խմբերի (Ազգային հաշիվներ, Սպառողական գների ինդեքս, Արտադրողների գների ինդեքս, Պետական ֆինանսների վիճակագրություն, Դրամավարկային վիճակագրություն և Վճարային հաշվեկշռի վիճակագրություն) գծով ընդհանուր առմամբ 132 համապատասխանության (ստանդարտների և կոդերի պահպանման) գնահատական: Գնահատականները բաշխված են հետևյալ կերպ. 108 բաղադրիչի գծով համապատասխանություն (ստանդարտների և կոդերի պահպանում), 24 բաղադրիչի գծով՝ հիմնականում համապատասխանություն (ստանդարտների և կոդերի պահպանում): Ստանդարտների և կոդերի անհամապատասխանություն արձանագրված չէ (չպահպանման կամ հիմնականում չպահպանման գնահատականներով բաղադրիչներ առկա չեն):